

ISSAI 5411 **Борыш индикаторлары**

Мемлекеттік борыштың сипаттамасын зерделеу кезінде индикаторлардың үш түрін пайдаланады. Бірінші топқа ағымдағы экономикалық жағдайларда мемлекеттік борышты қалыптастыру тәуекелі бағаланатын индикаторлар жатады. Екінші топ индикаторлары белгілі бір болжамды жағдайды назарға ала отырып, үкіметтің алдағы төтенше жағдайларды шешу қабілетін бағалайды. Үшінші топта міндеттемелердің нарықтық сипаттамасын көрсетілетін қаржы индикаторлары бар.

Осалдық индикаторлары

Осалдық индикаторлары бюджет саласын, қаржылық спектрін, отбасылық кәсіпорындар мен компанияларды қамтиды. Ел экономикасы қиын жағдайда болған кезде, қандай да бір сектордағы теңгерімсіздік экономиканың басқа секторларында проблемалардың пайда болуына әкелуі мүмкін. Осылайша, мемлекеттік тапшылыққа қатысты шарасыздығы валюталық бағамдар бойынша алыпсатарлық қызметке әкелуі немесе мемлекеттік борышпен жұмыс жасау құқығына ие банктердегі сенімділікті бұзуы мүмкін, бұл, өз кезегінде, қаржы саласындағы дағдарысты тудырады.

Қаржы ұйымдары аса маңызды деп санайтын индикаторларға келесілер жатады:

- * Борыш индикаторлары; міндеттемелер бойынша төлемдер мерзімдерінің мәртебелерін, өтеу кестелерін, пайыздық ставкаларға сезімталдықты, сондай-ақ шетел валютасындағы борыш құрамын қоса алғанда;

- * Резервтердің жеткіліктілік индикаторлары. Резервтер мен қысқа мерзімді борыш арасындағы қатынас;

- * Қаржылық тұрақтылық индикаторлары. Қандай да бір елдің қаржы секторының күшті және әлсіз жақтарын бағалау үшін қолданылады.

2008-2009жж. әлемдік дағдарыстың салдарын ескере отырып, Федералдық үкіметтер экономиканың түрлі салаларына, соның ішінде қаржылық, мемлекеттің осындай төтенше жағдайлардың қызметін қамтамасыз ету үшін қаржыландыруды беруге заңмен белгіленген міндеттемесі бар немесе жоқ екеніне қарамастан, көмекке келуге тиіс болатын. Күтпеген міндеттемелер мемлекеттік борыштың едәуір өсуіне әкелуі мүмкін.

Осы қажеттіліктерді қамтамасыз ету үшін қаржы ұйымдары, Үкімет пен ғалымдар осалдықтарды басқару мәселесін реттеу үшін түрлі ұсыныстар әзірледі. Осы мәселеге қатысты ең танымал индикаторлар:

ЖІӨ қатысты индикаторлар

Ол жанама түрде ЖІӨ-нің барлық ресурстары қарыз ауыртпалығын қаржыландыру үшін қол жетімді деп болжайды. Бұл индикатор мемлекеттің төлем қабілеттілігінің әлеуетін атап көрсете отырып, берешек дәрежесін өлшеуде маңызды деп танылды.

Өзара байланысты индикаторлар

Берешек қалдығы / мемлекетішілік бюджеттік кірістер

Бұл индикатор мемлекеттің төлем қабілеттілігіне қатысты берешек деңгейін өлшейді. Ол жиынтық берешек қалдығын төлеу үшін қажет жыл санын көрсетеді.

Борышқа қызмет көрсету / мемлекетішілік бюджеттік кіріс

Бұл индикатор мемлекеттің ішкі ресурстарды пайдалана отырып қарыз төлеу қабілетін өлшейді. Борышқа қызмет көрсету-пайыздар мен капитал өсімі.

Ағымдағы құны / мемлекетішілік бюджет кірісі

Бұл индикатор елдің төлем қабілеттілігімен салыстырғанда Борышқа қызмет көрсетудің ағымдағы құнын өлшейді.

Пайыздар / ЖІӨ

Бұл көрсеткіш мемлекет үшін пайыздардың қаншалықты ауыртпалығын көрсетеді. Оны сондай-ақ мемлекеттің өндірістік емес шығыстарды жеңу мүмкіндігі ретінде түсіндіруге болады.

Пайыздар / мемлекетішілік бюджет табысы

Бұл көрсеткіш қаржы құнын салық түсімдерінің пропорциясы ретінде өлшейді. Бұл коэффициент негізінен мемлекеттік табыстың өндірістік емес шығыстардың өсуіне жол берілетін ауытқуының өлшемі ретінде пайдаланылады.

Алайда, осы индикаторлардың барлығы динамикалық емес болып табылады, өйткені олар белгілі бір кезеңге жатады және, әдетте, олардың динамикадағы дамуын қадағалау неғұрлым пайдалы болып табылады.

Сыртқы борыш / экспорт

Бұл коэффициент тауарлар мен қызметтер экспортының пропорциясы ретінде сыртқы борыш деңгейін өлшейді. Ол экспортқа бөлінген Қарыз ауыртпалығының деңгейін немесе валюта сатып алу қабілетін көрсетеді. Бұл коэффициентті борышқа қызмет көрсетумен бірге экспорттың пайыздық арақатынасы ретінде пайдалану қажет; өндірістік емес шығыстарды шетел валютасындағы резервтермен салыстыратын коэффициент.

Таза халықаралық резервтер / сыртқы борыш

Бұл коэффициент сыртқы міндеттемелер резервтерден қанша есе асып түсетінін көрсетеді. Бұл коэффициент әдетте резервтердің жинақталу мерзімділігіне пайыздық қатынаста сыртқы берешекпен сүйемелденеді. Егер іс дәл солай болса, бұл жинақтаудың тұрақты кезеңділігін сақтай отырып, ағымдағы сыртқы борышты өтеу үшін қажетті жылдар саны ретінде түсініледі.

Амортизация / сыртқы борышты өтеу

Бұл коэффициент борыш амортизациясының деңгейін сыртқы берешекті төлеу арақатынасы ретінде өлшейді. Жаңғыртылатын коэффициент ретінде енгізілген бұл коэффициент ел өзінің борышын жаңа эмиссия жолымен қайта қаржыландырған сәттің басталуын көрсетеді. Егер бұл коэффициент 100-ден көп болса, қарыз қайта қаржыландыруға жатпайды жаңа берешек.